

בס"ד 'טעימה' מספרו של משה אוסי 'אם תרצו – הרי זו הגדה'

1. מי מפחד משאלות?

מספרים על ילד ששאל את אביו שאלות בלי סוף, ועל כל שאלה ענה האב המוסס: "לא יודע". לאחר זמן האבא פנה לבן ואמר לו: "בני היקר, אני ממש גאה בכך שאתה שואל כל כך הרבה שאלות, אם לא תשאל איך תדע?!"

מדוע חשובה מאוד לאדם 'שאלת שאלות? כי רק ע"י השאלה מרגיש האדם שהדבר נוגע לו, ואז הוא מתחבר אליו. הילדים שלנו מלאי חיות, ולא פלא שהם שואלים בלי סוף, אכפת להם! שאלה טובה, ואם יש גם תשובה לצידה, עשויה להניע את האדם לתגובה פעילה, להמשיך את תהליך הלמידה ע"י בירור וחקירה נוספים, להציע השערות, להעלות אפשרויות ונקודות מבט שונות, להסיק מסקנות, לבנות טיעונים ועוד; דבר שיאפשר פיתוח מיומנויות להתמודד עם סוגיות שאין לגביהן תשובה ברורה וחד-משמעית. על ידי שאלות באות תשובות, וכך נוצרת ידיעה, ועל ידי ידיעה נוצרת הבנה, וההתבוננות עשויה להביא את האדם לגלות את האמת. ואכן, היהדות מעניקה מקום מיוחד וחשוב לשאלות, שהרי התורה פותחת בשאלה לאדם הראשון 'איפה? התלמוד כולו בנוי משאלות ותשובות,

קושיות ותירוצים שמחדדות את השכל, והוא פותח בשאלה: "מאימתי קורין את שמע בפערבית"? (ופעמים הדיון מסתיים בתיק"ו, ושקרנו בכך שלמדנו להעלות שאלות, אף אם להן תשובות). ואף ההגדה פותחת בקושיות: "מה נשתנה?"

מספרים על עיתונאי ישראלי ששאל אמא שפנה זכה בפרס נובל: "תגידי, איזה מין חינוך קיבל בנך, עד כי זכה למעמד הזה?" ענתה לו: "כשבני חזר מהגן לא שאלתי אותו 'מה למדת בגן היום?' אלא שאלתי: תגידי, חמודי, איזו שאלה חדשה שאלת היום?..

כדי להבין את המסורת היהודית ותרבותה, את דרך החיים של היהודי שומר המצוות, עלינו להפעיל את

השכל שהקב"ה העניק לנו: "ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה"

(דברים ד' ו') – הנה כך מעצב משה רבנו את ייחודו של עם ישראל, לא בשל היותו רוב אלא דווקא בשל היותו המעט מכל העמים, אך עם מחויבות ללמידה שיש בה חוכמה גדולה עם מוסריות דתית ומשפטית. בזכות שאילת שאלות ו'חשיבה מחוץ לקופסה' הוענקו ליהודים בעולם למעלה מ-20% של פרסי נובל. מעורבות אקטיבית בליל הסדר, הן של המבוגרים והן של הילדים והנוער, תביא להצלחת הערב, וזאת ע"י קריאה ולימוד משותפת של ההגדה ימים לפני מועד החג, תוך כדי שאילת שאלות משני הצדדים, דבר שיעמיק את תוכני

הערב הזה, ויעודד את המשפחה לבדוק ולחקור את סיבות הטקס ביחד עם לימוד הטקסט והבנת משפטיו המיוחדים, ורק כך יעברו המסורת והמסר של הערב המיוחד הזה. ובע"ה, עבדכם הנאמן ניסה להביא לפניכם "גישה משלבת" של חקר הטקס וסיבותיו, עם חידוד המודעות להבנת התכנים והסבר של מילים מאפיינות ואמרות ידועות, וכמובן עם "שאלת שאלות" ומתן תשובות לאורך ההגדה, בתוספת חידות וחידודים, שירים וסיפורים. אך חוזר אני על המלצתי לקרוא בו לפני החג כדי 'להיחשף' לתכנים ולביטויים. בהצלחה לכולנו.
תזכו למצוות !

2. בן גוריון ויציאת מצרים

להלן נאוומו של דוד בן-גוריון בפני ועדת החקירה של האו"ם בשנת 1947: "לפני כשלוש מאות שנה הפליגה לעולם החדש אונייה ושמה, "מייפלואאר". היה זה מאורע גדול בתולדות אנגליה ואמריקה. אבל תאב אני לדעת, אם יש אנגלי אחד, היודע בדיוק אימתי הפליגה אונייה זאת; וכמה אמריקאים יודעים זאת; היודעים הם כמה אנשים היו באותה אונייה; ומה היה טיבו של הלחם שאכלו בצאתם. והנה לפני יותר משלושת אלפים ושלוש מאות שנה, לפני הפלגת "מייפלואאר", יצאו היהודים ממצרים, וכל יהודי בעולם, ואף באמריקה וברוסיה הסובייטית, יודע בדיוק באיזה יום יצאו: בחמישה עשר בניסן. וכולם יודעים בדיוק איזה לחם אכלו היהודים: מצות. ועד היום הזה אוכלים יהודים בכל העולם כולו

מצה זו בחמישה עשר בניסן, באמריקה, ברוסיה ובארצות אחרות, ומספרים ביציאת מצרים ובצרות שבאו על היהודים מיום שיצאו לגולה. והם מסיימים בשני מאמרים: השתא עבדי, לשנה הבאה בני חורין. השתא הכא, לשנה הבאה בירושלים".

3. הכול בסדר - זוזים בחרוזים

גפן מקדש ומזכיר ישראל וזמנה, נטילה, כרפס לטיבול כמו בכל השנה.
יחצה המצה ולשניים יחלקנה, ואת הפרוסה יחביאנה.
ובארמית תחילה: הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא,
וכל דכפין – תפדל, ללא הזמנה.
ומסלקים הקערה לכבוד מה נשתנה.
עבדים היינו בראשונה, ור' אלעזר בן שבעים שנה.
וכל אחד מהבנים הקשה, ואבא ענה.
עבודה זרה עוד מאור כשדים וחרנה,
ועינו אותנו ארבע מאות שנה.
והיא שעמדה, לבן הארמי, וארץ גושנה,
והיה כי תקראנה,
וכל הבן הילוד האמא הצפינה, אך מדוע הולדת משה בהגדה לא נזדמנה?
כדי להדגיש: אני ולא מלאך, ולא שליחות ממונה... אלא בכבוד ובעצמה השכינה.
באותות ובמופתים... אצבע א-לוהים היא שקינאה.
מכה אחר מכה - חיות רעות, צפרדע וכינה,

ואותנו הפלה עם אבחנה, עד שבכורות
פרעה נכנע.

ועל הים לקו 50 על אשר הוסיף ועינה.
ואילו הוציאנו מאותה מדינה, ולא נתן
לנו את ממונה, ולא האכילנו את המנה;
ועל אחת כמה וכמה, עד שאַת בית
המקדש בנה.

פסח – יצביע על הזרוע הנטויה, יטול
ידיו ויגביה המצה העליונה,
ויאכל בהסבה, ושתי ברכות יאמר
בכוונה,
וימשיך במרור וזכר לטיט ולבנה
ובחרוסת ישקיענה,

ויאכל סעודתו בתיאבון והנאה.

ויפדה הצפון ויפטירנה, זכר לקרבן פסח
הנאכל על השבע כתקנתה,
ובברכת המזון יעלה זכרונה, וכוס
שלישית סברי מרנא.

ושפוך חמתך ואיתו הלל והודיה, והייתה
לראש פינה.

ונשמת כל חי שנפחת באפינו, כולם יודו
ברינה.

וכוס רביעית ישתה עם פרי גפנה.

ויאמר נרצה באמונה, וחסל סידור פסח
כהלכתו הנכונה, ויתפלל לזך שוכן
מעונה,

וְלִשְׁנֵי הַבָּאָה בִּירוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה,
שחבורה לה, מאוחדת ושאננה,

ויפייט קרב יום אשר הוא יום ולא ליל
סכנה,

אדיר במלוכה, כי לו נאה בשיר ורננה,

אַל יבנה בקרוב ויקבץ נפוצות בני בינה.
ויסיים בחד גדיא דזבינא, ועד דשחט
בסכינא,

ומי יודע נכונה, אחד ושבעה, ושכטיא
ומדיא, וששה סדרי משנה,

ואם יקרא בשיר השירים: לבי ער ואני
ישנה,

יכוון לאהבת כנסת ישראל והשכינה,
ויתפלל,

אנא, שנזכה לערוך הסדר שנה אחר שנה.
ולבסוף עצה קטנה – תשאירו מקום גם
למופליטה בחג המימונה.

4. קידוש החודש כמצווה ראשונה – מדוע?

”הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא
לָכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה” (שמות י”ב א')

מדוע המצווה הראשונה שנתן הקב"ה
במצרים הייתה מצוות קידוש החודש
וקביעת ניסן כראש החודשים? עונה
הרמב"ן: חשוב לזכור את החודש הזה
כ"ראשון לחדשי השנה" כדי "שימנו אותו
ישראל חודש ראשון, וממנו ימנו כל
החודשים שני ושלישי עד תשלום השנה
בשנים עשר חודש כדי שיהיה זה זיכרון בנס
הגדול, כי בכל עת

שנזכיר החודשים יהיה הנס נזכר...

כך הזכירה ביציאת מצרים.....

אם כן, כשנקרא לחודש ניסן ראשון
ולתשרי שביעי, פתרונו ראשון

לגאולה ושביעי אליה" (בדומה

'איזוהי חכמה ובינה שהיא לעיני העמים?
הווי אומר זה חישוב תקופות ומזלות'.
ישראל עוד בהיותו במצרים קיבל שליטה על
הזמן, ורק בגלל היותו מעל למזל, וממילא
מעל לזמן, הוא גבר על כל האימפריות
שנשחקו עם הזמן; ובכל 'חודש' התחדש
עם ישראל, למרות שנראה כאילו נעלם
מבימת ההיסטוריה, ושב בתשובה, כמו
שהלבנה שבה אל ראשיתה ונגאל מן החטא
ומן הרוע. ואם סדרי הזמנים וקידושם
מסורים בידי ישראל, הרי שהכול מסור
בידינו - פריבילגיה שניתנת רק לעבדי ה';
וכפי שמסכם זאת משוררנו הלאומי ר' יהודה
הלוי: "עֲבָדֵי זְמַן עֲבָדֵי עֲבָדִים הֵם – עֲבָד אֱ-
לֹהִים הוּא לְבַד חֲפְשֵׁי".

5. עכשיו..שבועיים לפני פסח ???

שמוליק, יהודי מצליח שעבד בבנק – פנה
אליו המנהל הגוי ואמר לו: "אנחנו רוצים
למנות אותך לראש מחלקה, אך זאת בתנאי
שתמיר את דתך". התייעץ שמוליק עם
אשתו, ושניהם הסכימו להתנצר. עברו
שנים, ובא מנהל חדש שביקש למנות את
שמוליק כסגנו. אמר לו שמוליק: "אני מוכן
בתנאי שתרשה לי לחזור ולחיות כיהודי".
המנהל הסכים, ושמוליק חזר הביתה שמח
וטוב לב. רץ לאשתו ואמר לה:

"צפורה, לא תאמיני, קרה לנו נס, אנחנו
חוזרים להיות יהודים, זה בסדר דיברתי עם
המנהל והוא אפילו מקדם אותי בעבודה."
ציפורה הביטה עליו בעיניים יורקות אש
ואמרה לו "תגיד, אתה השתגעתי?"
ושמואל, הביט עליה המום ואמר לה:

למה שאנו מונים יום ראשון, שני...
(בשבת). עבד זמנו אינו בידו, אין
דורשים ממנו חשיבה ובחירה,
ואין מטילים עליו אחריות, כי
כל כולו משועבד לאדונו. במשך
כל השיעבוד במצרים לא הוזכר
דיבור, רצון, או זמן, כי לא
הייתה משמעות לא לאדם, לא
לדיבורו ולא לזמנו. מעתה –
כאשר העם עומד להשתחרר,
מעניקים לו את הנכס היקר ביותר –
את הזמן; מעתה החשיבה,

הבחירה והאחריות היא כולה עליך, ואתה
הוא המחליט מתי יחולו ראשי החודשים
והחגים. ועוד לפני השחרור הפיסי משחרר
אותם הקב"ה מ'הלוח המצרי', ודווקא עוד
בהיותם במצרים, ומעניק להם חירות
מחשבתית, בחירה חופשית ויכולת שליטה
בזמן בניהול חייהם, וכך יהיו כשרים לקדש
את הזמנים, כפי שה' קידש את השבת (ולכן
אנו מברכים 'מקדש ישראל וראשי
חודשים/והזמנים'). ללא המהפך המחשבתי
הזה לא תיתכן קבלת עול תורה ומצוות;
וממילא לא יהיה תוקף לשכר ועונש, אם אין
בחירה חופשית. ראש החודש והמועדים הם
הזמן שבו נועדת כנסת ישראל עם השכינה,
אמנם הם נקראים 'מועדי ה', אך 'אשר
תקראו אותם' – אתם תקבעו את החודשים
והמועדים; ובכך אתם מחברים ארץ לשמים,
תורה שבע"פ אל תורה שבכתב, ומכריזים
על חירות מחשבתכם ומראים קובל עם: "כי
היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים";

תמונת שלחן "הסדר" שהוכן ע"י
הנאצים כמוצג פולקלוריסטי
עבור מוזיאון "השבט היהודי"
בפראג

7. קטעי

הארמית

שבהגדה

ישנם בהגדה
קטעים
המנוסחים
בארמית. מתי
נכנסו קטעים
הללו להגדה?
ישנה מחלוקת

בין חכמי ימינו; יש דעה שהקטעים
בארמית נכתבו לאחר חורבן הבית השני,
וזאת בעקבות 'עמי הארץ' הרבים שלא ידעו
לשון הקודש. רוב האנשים לא ידעו עברית,
ובמיוחד הנשים והילדים, ולטובתם הכניסו
קטעי ארמית כדי שיבינו את עוצמתו של
הלילה הזה. דעה שנייה סוברת שקטעים
אלה נתחברו מאוחר יותר, בימי הגאונים
בבבל (במאות החמישית ועד העשירית),
והיו בהגדה שלהם קטעים נוספים בארמית,
אלא שעם חזרת תפוצות עם ישראל לארצו
נקבע הטקסט רק בעברית, ונשתמרה רק
הפתיחה בארמית של: "הא לחמא עניא",
באשר היא מסכמת את המסר העיקרי –
היציאה ממצרים מעבדות לחרות וציפייה
לחזרה לא"י. ואכן, מצויות בידינו כמה
הגדות שלמות מתקופת הגאונים, כמו סדר
רב עמרם גאון, סידור רב סעדיה גאון, ועוד.
מתקופות מאוחרות יותר נמצאות בידינו
הגדות של רש"י ורבנו סעדיה גאון, הרס"ג.
לסיכום - במהלך ימי הביניים, ובעיקר

"אבל חשבתי שזה מה שאת רוצה כל הזמן.
כל הזמן בכית לי - מה, את לא רוצה להיות
יהודייה בחזרה? שאל.

ציפי, הביטה עליו עצבנית עוד יותר ואמרה
לו:

"בטח שאני רוצה, בוודאי שאני רוצה..."

אבל עכשיו????? שבועיים לפני פסח
??????

6. סדר ורשה - הרב שלמה קרליבך -

הסדר האחרון בגטו ורשה"

היה שם מוישל'ה אחד, מוישל'ה האחרון,
בגטו ורשה שואל את אביו מה נשתנה.
"מה נשתנה הלילה הזה, מכל הלילות?
למה הלילה הזה ארוך ומפחיד, מכל לילה
אחר?" כשמוישל'ה שאל את השאלות,
שמים וארץ נעמדו דום, המלאכים פחדו
להרעיש, ואביו... אביו, רצה לענות
"עבדים היינו". ומוישל'ה אמר: "טטה
זיסה (אבא יקר) - יש לי עוד שאלה אחת
משלי, וזו שאלתי, אני רוצה לדעת, אבא
יקר, האם עדיין אהיה בחיים בשנה הבאה,
לשאול אותך מה נשתנה? האם יישאר איזה
ילד יהודי בחיים, לשאול מה נשתנה?
האם יישאר איזה אבא יהודי בחיים, לענות
עבדים היינו? ואביו ענה: אני לא יודע,
אני לא יודע, אני לא יודע אם אני אחיה,
אני לא יודע, אני לא יודע אם אתה תחיה,
אבל אני יודע שתמיד יהיה מוישל'ה אחד,
איפה שהוא, איפה שהוא, שואל את ה"מה
נשתנה", אני לא יודע אם אנו נחיה אבל
אני יודע דבר אחד... כי בשם קודשך
נשבעת לו שלא יכבה נרו לעולם ועד..."

פסח נוסח אתיופיה | צילום:

ליאור ספרנדאו, mako יהדות

"כשעלינו לארץ", מספר הרב, "נדהמנו מחבילות המצות בישראל, כיוון שהורגלנו שיש להכין מידי יום בימי הפסח מצה חדשה". והקיים מוסיף: "אותו הדבר היה בעניין החלב, מה שחלבת אתמול אסור היה לשתייה או לשימוש ביום המחרת. את הכבש ששחטנו בליל החג צריך היה לסיים עד לסוף הלילה". ועוד הוסיפו: "עד שהגענו ארצה לא הכרנו את עניין הגעלת הכלים, הקפדנו שיהיו כלים חדשים גם עבור הכנת המצות וגם לצורך המאכלים, אבל הגעלה לא הייתה; יינות כשרים לא היו לנו והיום יש בשפע". יחד עם זאת אומר הקיים: "עד היום יש קייסים שלא קוראים בהגדה אלא מספרים את סיפור היציאה באמצעות התנ"ך. מוסיפים שאלות ודברי שירה".

9. האפיקומן – ארמי או יווני?

האפיקומן בלשון חז"ל הוא המצה הנאכלת לקראת סופו של ליל הסדר, בסימן 'צפון'. מקור המנהג הוא מימי המקדש, שבו היו אוכלים כזית מבשר קורבן הפסח בסופו של הלילה, שהיה נאכל עם מצה ואסור היה לאכול אחריו דבר, כפי שנאמר לחכם: "אין מפטירין (=אוכלים) אחר הפסח (=בשר הקורבן) אפיקומן". רב ושמואל נחלקו בהבנת המלה 'אפיקומן'; רב פירש שאסור

במסורת האשכנזית, נוספו בסוף ההגדה פיוטים ושירים שונים. מפאת קשיים בהבנת הטקסט נכתבו מאות פירושים על ההגדה, ונדפסו כ- 2700 נוסחים שונים, ורבים האומנים שציירו ואיירו הגדות אלה (מבין ההגדות המפורסמות: הגדות פראג/אמסטרדאם/ברצלונה ועוד רבות). אין כמו ההגדה שהעסיק ועוררה את השכל ואת הדמיון היוצר של היהודי. וכדברי הרב אברהם יצחק הכהן קוק: "יסוד יציאת מצרים: להילחם בטבע הגס של החיים כדי שיחול בקרבן אותו מאור של טבע הקודש".

8. פסח אצל אחינו באתיופיה

בשיח מיוחד של יוצאי העדה ששודר בערוץ הישראלי-אתיופי תיארו קייסים ורבנים את המנהגים שהשתמרו בטקסי חג הפסח: לחצר בית הכנסת מיד בסיום תפילת ערב החג היו מביאים כבש בן שנה בדיוק כפי שכתוב על קורבן הפסח "הקפדנו שהכבש יהיה כפי שכתוב בתורה, והקהילה כולה השתתפה בקנייה שלו, כל אחד עפ"י יכולתו. מדובר באירוע מאוד מקרב בקהילה. אירוע נוסף שהתרחש כמעט במקביל היה טקס הכנת המצות על כל מצה היו מופקדות ארבע נשים האחת - אחראית על הקמח, השנייה - אחראית על מזיגת המים והשלישית לשה את הבצק ומכינה לאישה האופה - וכל זה כדי שחלילה לא יתפח הבצק.

ללכת מחבורה אחת שאוכלת את קורבן הפסח לחבורה אחרת, שמואל פירש שמדובר בקינוח הסעודה, שאסור לאוכלו כדי שיישאר טעם המצווה בפה. ובאמת שניהם צודקים; המילה 'אפיקומן' ביוונית פירושה 'קינוח סעודה' וחגיגה שהייתה נערכת בליווי שירה ומחול, כשהמשתתפים מסתובבים בין הבתים (מילולית משמעה 'אל התהלוכה, אל השעשועים', וממנה המילה 'קומדיה').

"תניא, רבי אליעזר אומר: חוטפין מצות בלילי פסחים, בשביל תינוקות שלא יישנו". הרמב"ם הבין שמדובר בחטיפת המצה זה

מזה. רק בשלב מאוחר יותר התפתח המנהג שהילדים עצמם הם החוטפים. בכל מקרה, המנהג נועד לעורר את הילדים, כדי שישתתפו בליל הסדר, ולא יישנו, שהרי עיקר המצווה הוא "והגדת לבנך". פירוש שני למלה הוא נוטריקון עפ"י הארמית: אפיקו-קמן=הוציאו לפנינו (את המצה) לפני ברכת המזון כדי לסיים עם טעם של מצה בפינו.

10. 'חייב אדם להראות את עצמו' -

הצגה לליל הסדר

ליל הסדר הוא אחד מימי השנה, שמותיר רושם חזק הן על הילד והן על המבוגר. יש מאיתנו הרואים בו ערב עם קריאת קטעים שאינם רלוונטיים לחיינו המודרניים, כביכול; כשהקיבות מקרקרות בהמתנה אינסופית לארוחה. ויש כאלה הנושאים זכרונות אהובים מלילות הסדר המשפחתיים, כי ההורים והסבים חשבו לא רק על הניקיון, קערת הסדר והקנייעדלך אלא גם על תכנים חברתיים-חינוכיים. עוד בימי המשנה, הסדר היה שיחזור אודיו-ויזואלי של יציאת מצריים, כשהילדים נוטלים בו חלק נכבד. עד היום ישנן קהילות, שבהן נוהג האב ללבוש חלוק לבן, לאחוז בידו מקל שעליו קשורה פיסת בד ולשיר בקול "עבדים היינו לפרעה במצריים". נער הייתי... גם זקנתי... ההצגות שאני ואחי היינו מציגים בליל הסדר היו ממלאות אותנו במשך ימים רבים, וכיום אנו ממשיכים להנחיל את ההצגות לבנינו ולנכדינו.

להלן 'תסריט' להצגה הנהוגה אצל העדה הבלבית (מוקדש בגעגועים להוריי ז"ל):

הכנות מבעוד יום – מארגנים פרטי לבוש וחפצים בנוסח יוצאי מצרים כמו: חלוקים ופיגאמות; חגורות, חבלים ומקלות (אפשר גם מטאטאים); סדינים, שקים וסלים; כובעים, צעיפים וכאפיות; סנדלים ונעלי בית.

עורך הסדר מסיים לקרוא את 'הא לחמא עניא', והילדים 'מתלבשים' על החפצים ופרטי הלבוש בהנאה (וזו גם הזדמנות נוספת ל..התחפש). כשהם לבושים, יוצאים הילדים אל מחוץ לבית. (דפיקות בדלת).

האב: מוזר, דפיקות בדלת, באמצע הלילה. מי זה יכול להיות. אמא, בבקשה, קומי לראות מי האנשים המוזרים שדופקים בדלת.

(האם קמה, ובעודה הולכת אל הדלת): מי זה? מי שם?

ילד: אנחנו, עבדים.

האב: עבדים? מה עבדים? באמצע הלילה?

ילד: בבקשה, תפתחו את הדלת, תנו לנו להיכנס.

האב: אמא, אל תפתחי! הם בטח שודדים!

האב: ניתן לכם לשבת איתנו, אם תגידו לנו מה הסיסמה שלכם.

ילד: הסיסמה שלנו היא 'מה נשתנה'.

האב: 'מה נשתנה'? מה אתם אומרים! אנחנו בדיוק מחפשים מי שישיר לנו את 'מה נשתנה', אתם מכירים את המלים?

ילד: בטח מכירים!

האב: בכבוד, תשירו. (הילדים שרים את 'מה נשתנה', תוך כדי השירה מחלקים להם מתנות). לאחר השירה קם עורך הסדר (גם הוא 'מחופש'), כאשר שק על גבו וקורא: 'עבדים היינו לפרעה במצרים'.

ישנם ילדים יצירתיים שמכינים תלבושת מתאימה לכל אחד מ'ארבעת הבנים', וקוראים את הקטע שלהם ב'צורה דרמטית'. כמו כן אפשר לחשוב על וואריאציות שונות כיצד להמחזיז את 'עבדים היינו', 'ארבעת הבנים', 'עשר המכות', 'אחד מי יודע', 'חד גדיא'. ליל הסדר לא צריך להיות ערב של אכילה, קריאה ולימוד בלבד; 'את פתח לו', צריך רק רצון ודמיון כדי לקיים את מה שכתב הרמב"ם: 'חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים'.

הוא עבד וכך הלאה עד ראש הפירמידה, וכל העבדים במדינה עבדו את פרעה, את הנילוס ואת האלים הרבים. את תודעת חירות האדם גופנית ומחשבתית הניעה היהדות בזכות יציאת מצרים. ומאז יהודים עמדו בראש המהפכות ותרמו יותר מכל אומה אחרת לציוויליזציה של העולם. ומסכם הרב קוק באומרו: "יציאת ישראל

ילד: לא, באמת אנחנו עבדים, אנחנו רעבים, תנו לנו אוכל.

האב: זה בסדר, אבא, נפתח את הדלת; הרי רק לפני רגע קראת: 'כל דצריך ייתי ויפסח'.

האב: טוב, בסדר, תפתחי את הדלת. (הילדים נכנסים. רעש. תינוק בוכה).

האב: מי אתם?

ילד: אנחנו עבדים.

האב: איזה עבדים? מה עבדים?

ילד: אנחנו היינו עבדים במצרים.

האב: הייתם עבדים במצרים?

ילד: כן, יותר ממאתיים שנה. ועכשיו אנחנו בני חורין.

האב: אתם כנענים או ארמים?

ילד: אנחנו עברים מבני ישראל.

האב: סבא, קום, בבקשה, תראה אם הם עשו ברית מילה.

ילד: על המלה שלנו! (הכול מחייכים)

האב: זה בסדר, הם נראים יהודים.

האב: ולאן אתם הולכים?

ילד: יצאנו ממצרים והולכים לירושלים.

האב: אז יש לכם דרך ארוכה ללכת?

ילד: כן, הדרך לא"י ארוכה. אז בבקשה, תנו לנו אוכל, אנחנו רעבים.

האב: בואו, בואו. תשבו איתנו ל...

11. כותב הרב קוק שאילו לא היינו

יוצאים ממצרים, לא היו מתרחשות מהפכות בעולם, והעולם לא היה משתנה ולא היה מתקדם. זאת משום שהתודעה שהאדם הוא חירותי הגיעה לעולם לראשונה כאשר יצאו ישראל ממצרים. מצרים מכונה כ"בית עבדים" ז"א שכל תושב במצרים עבד, מעליו היה מנהל שגם

ממצרים תישאר לעד האביב של העולם כולו – ז"א שהאנושות כולה צריכה להודות לקב"ה ולמשה רבנו על החירות שניתנה להם, וכל אדם חייב להרגיש "כאילו גם הוא יצא ממצרים". ישראל כעם סגולה נשא ונושא את דגל החירות עבור העולם כולו.

12. שני/שתי פנים להגדה

אין יודעים מתי בדיוק התגבשה ההגדה לנוסח הנוכחי. אחת הסברות היא כי הנוסח הנהוג בימינו התגבש בתקופה שלאחר חתימת התלמוד, (הנוסח הקדום ביותר מופיע בסידורו של רב סעדיה גאון מהמאה העשירית). אמנם כבר התלמוד אומר: "מתחיל בגנות ומסיים בשבח", אך אם נעיין בהגדה נמצא שישנן שתי מסורות לכך: א. מתחיל בגנות: "עבדים היינו", ומסיים בשבח: "ויוציאנו ה' משם" ב. מתחיל בגנות: "מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו", ומסיים בשבח: "ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו".

יוצא שהיו שני סוגי משפחות בתקופת התלמוד, היו משפחות שהיו מדגישות "עבדים היינו", ואחרות "מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו". בעצם מדובר פה בשני כיווני חשיבה: האם סיפור יציאת מצרים הוא סיפור לאומי, שחרור מעבדות, או שיש כאן סיפור אמוני דתי: בתחילה היינו עובדי עבודה זרה ועתה אנו קרובים לעבודת ה'. בתקופת הסבוראים (זהו כינוי לחכמי ישיבות בכל במאות ה-5 ועד ה-7), אוחדו שני הטקסטים, ונוצרה "הגדה כפולה". זאת רואים גם ב"שאלות הכפולות": בהתחלה ישנן 4 הקושיות של "מה נשתנה", ועליהן משיבים: "עבדים היינו", ובהמשך באות השאלות של 4 הבנים, ועליהן משיבים: "מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו". לסיכום –

לטקסט של ההגדה שני פנים, פן לאומי ופן דתי, וכשאוחדו שתי המסורות ניתנה הבכורה לפן הלאומי הפותח ב"עבדים היינו".

13. בבני ברק תוכנן מרד בר כוכבא

המסובים בליל הסדר שנערך בבני ברק, בעצם, היו גדולי ישראל של אותה תקופה, ואולם רבי עקיבא - על אף גדלותו - לא היה אלא תלמידם או הקטן שבהם. ומדוע, אם כן, נערך ליל הסדר דווקא במקום מושבו של ר' עקיבא? מדוע מטריחים עצמם ממרחקים כל גדולי ישראל של אותו הדור, ובראשם רבי אלעזר בן עזריה הנשיא לערוך סדר אצל רבי עקיבא, הקטן שבחבורה? ועוד צריך לברר היכן המשפחות, ומדוע התלמידים עמדו בחוץ במשך כל הלילה? ומדוע לא נכנסו לשמוע שיחת תלמידי חכמים, ועוד אצל גדולי האומה? אלא נראה שחבורה זו של חמשת החכמים, לאחר שסיימו את הסדר, עסקו ביציאת מצרים של עצמם, כדי לקיים את האמרה: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים"; ומהי יציאת מצרים של אותה תקופה? תכנון המרד ברומאים. וזוהי הסיבה שכל ראשי החכמים באו למקום מושבו של רבי עקיבא – הם ניצלו את ליל הסדר כאמתלא להגיע לר' עקיבא כדי לתכנן את 'מרד בר כוכבא', וכידוע ר' עקיבא היה מיוזמי המרד וממתכנניו ("והיו מספרין ביציאת מצרים" – לא רק כאירוע שעבר אלא כמורה דרך גם לעתיד). עתה נבין גם את הסיבה שהתלמידים שהו בחוץ כל הלילה, שכן הם שמרו מפני הצבא הרומאי או מפני מלשינים. ומכיוון שהחכמים היו עסוקים בוויכוחים לא שמו לב שעלה השחר, עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם: "הגיע זמן קריאת שמע של שחרית"; כלומר, רמזו להם הצעירים, כי עלתה 'איילת השחר',

שהיא סימן לגאולתם של ישראל, וכי ראוי לעבור מן הדיבורים אל המעשים.

14. מה לצומת מסובים ולפסח?

בתקופה העתיקה – אצל הפרסים, היוונים והרומאים, היה מקובל שאדם נכבד היה שוכב על מיטה ונשען על כסתות מתחת לבית שחיו, ואת האוכל ואת המשקה היו מגישים לו על דרגש, כשהוא נשען על ידו השמאלית ואוכל ביד ימין; מצב זה נקרא: 'מִסָּב'. מכאן נבין את מה שאמרו חז"ל, שִׁטָּה לשמאלו, כשהוא מסב לסדר. ועל השאלה מדוע - עונים, שמא יקדים קנה לוושט ('וְהָמֶן נָפַל עַל הַמָּטָה אֲשֶׁר אֶסְתָּר עָלֶיהָ" - אין זה אלא שהוא נפל על מיטת ההסבה של אסתר). הַסָּבָה זו הייתה נערכת באולם, שבו היו שלוש מיטות בצורת האות ח', ובאמצע התהלכו המשרתים שהגישו למסובים. לסידור כזה קראו 'טריקלין' – ומורכבת משתי מלים: טרי=שלוש, קלינה=משכב. מכאן נוצרו המילים 'טרקלין' ו'קליניקה' המציינת, מסגרת קלינית, מחלקת מיטות לריפוי וללימוד; ובהמשך כל מרפאה אף ללא מיטות נקראה 'קליניקה'.

חז"ל הנהיגו את ההסבה כסמל לחירות ולשחרור – העבד משליך את האזיקים שהשרו עליו פחד, כניעה וכפיפות קומה, ועתה הוא יכול להתרווח משוחרר ממתח ודאגה. נחזור להגדה ונקרא: 'מעשה ברבי אליעזר... שהיו מסובין בבני ברק; והיו מספרין ביציאת מצריים'. אם כן ברור שאלה שהעלו את הרעיון לקרוא לצומת שליד בני ברק בשם צומת 'מסובים', רצו להנציח את ההסבה של הרבנים במקום ההתרחשות – בקרבת בני ברק. אמנם המלה ביסודה היא 'מסובין' – בנו"ן, סיומת המקובלת בשפה הארמית, שממנה שאלנו מלים רבות כמו: סנהדרין, מקרקעין, נישואין, למהדרין, בית גוברין ועוד, אך

נראה שאנשי ועדת השמות שינו 'מסובין' למסובים' כדי לשבר את האוזן הישראלית.

15 בעקבות שני רבנים דגולים, הרבי

מליובאוויטש ויבלח"ט הרב אורי שרקי

ממכון מאיר, אני הקטן כתבתי את השיר

הבא:

הבן החמישי – הבן האובד?

הוא יצא לטיול להודו, למסע לתאילנד

אינו בהסבה ואפילו לא מוזכר בהגדה

כי הוא לא צריך לשאול

הוא יודע כבר הכול.

אין לו ספקות ובאמתחתו כל התשובות.

וכך כשהוא מנותק ממורשת עמו

יצא לעולמו לחפש את עצמו.

קח לך סמים

פטריות והזיות

שאלות זהות

מרד וחוויות.

את בני מספר החמש אנכי מחפש

ולו נחכה, ונפתח לו את הדלת חרישית

וכשיגיע, הוא ישתה את הכוס החמישית

ומי אותו יביא?

המטוס של אל.. אליהו הנביא

ואת האפיקומן הוא יחביא.

וברדתו, שפתיו מדובבות והוא מְשִׁיחַ

לא, לא הבאתי איתי את המְשִׁיחַ.

אך הרבה שאלות אני מניח.

אין לנו כל התשובות,

אך שמחים אנו לשמוע את התגובות.

ולאחר שהוא איתנו את החג

חג עם מאכלי אמא - בשר ודג

הטפיחות של אבא והנשיקות של הדודים

והחיבוקים של האחים והידידים

כמעט נמוגו הקושיות.

וללא בושה הוא יתחיל מבראשית,

והתחושה שהוא הוא הכוס החמישית,

והוא בעצמו.. אליהו הנביא.

הדקות נקראות בערבית פֶּטְאִיר, וחג הפסח נקרא בערבית יהודית 'עיד אל־פֶּטִיר' (עיד=מועד).

מכאן ל"אין מפטירין"... אין פוטרים את עצמנו - במשמעות של אין אוכלים אחרי ה'פסח'; אחרי שאכלנו את קרבן הפסח, אסור לנו לאכול יותר אף לא אפיקומן, גם לא קינוח סעודה. ולכן ראוי להקפיד לאכול את הקינוח לפני חצות ולסיים עם חתיכת מצה של ה'אפיקומן' שנפדה.

16. "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן"

הרעיון מאחורי זה הוא האיסור להביא אחרי הסעודה קינוחים, יין ומיני מתיקה, וכן אסור להסתובב בין החבורות - מנהג שהיה מקובל אצל היוונים - הלכה זו מבוססת על הכתוב: "בְּבֵית אֶחָד יֵאָכֵל" (שמות י"ב, מ"ו) ומתרגם אונקלוס: 'בַּחֲבוּרָא חֲדָא יִתְאַכִּיל' - לומר לנו, כי חגיגת הפסח נושאת אופי של חברותא אחת, הדדיות וסולידריות המאפיינת את עמנו, ולכן אין לשלוח מקורבן הפסח מנות לחברו, אלא הכול נאכל בסעודה משותפת (ומה שנותר - שורפים), בצוותא בחבורה אחת ולא להגיע לידי הוללות ושכרות.

17. מידה כנגד מידה במכת צפרדע -

כיצד?

שמעתי מפי אג'יפֶטולוג (חוקר תולדות מצרים), כי בין אלילות מצרים הייתה אלילה הממונה על המיילדות, ותפקידה היה להגן עליהן, והייתה לה דמות אישה עם ראש צפרדע דווקא, באשר הצפרדעים פרים ורבים הרבה, והיא הייתה סמל וסימן לברכה, וקמיעות עשו למיילדות עם תמונתה. הצפרדע הזאת שימשה גם כדי לציין את המספר 100.000. ומכת צפרדע באה עליהם כעונש, מידה כנגד מידה, המצרים השליכו כל בן הילוד ליאור, ונענשו ע"י אותה אלילת הרבייה שלא שמרה עליהם.

שרש פט"ר משמעו לפעור, לפתוח ולשחרר: הבכור הפורץ ראשונה והפותח את הרחם נקרא 'פֶּטֶר רָחִם'; הפטריות נקראות כך כי הן פולחות, פותחות את האדמה; 'ההפטרה' - כי היא מסיימת את קריאת התורה ופותחת את הקריאה בנביאים; את המלה 'נפטר' למת שאלנו מן הארמית, באשר הוא יוצא ונפטר מארץ החיים אל העולם הבא. גם סיום הצום ופתיחת הסעודה בא משרש זה, והוא נמצא בערבית: פֶּטוּר - ארוחת בוקר הפוטרת אותך מצום הלילה (והשווה breakfast=שבירת הצום) וכן 'עיד אל־פֶּטִיר' המסיים את צום הרמדאן. בארמית המצות עצמן נקראות פֶּטִירין, והפיתות

בהגדה?

משה רבנו כמעט הקריב את עצמו למען ישראל. הוא הסתכן כשיצא אל אחיו, הוא ברח, וכמעט כ-60 שנה הוא חי במדבר, להיכנס שוב ושוב לגוב האריות של פרעה, ועוד להתעמת איתו, עם מי שנתן לו דיוור בארמון - זה לעצמו מן הדברים הקשים ביותר. זאת ועוד, הוא וויתר על חי משפחה, הביא את עשר המכות, הצליח להוציא את העם ממצרים, על אף שחלקם היו עובדי אלילים, שחרר עם רב של עבדים מצריים שהתלוננו נגדו במדבר, בקע את הים, סבל עלבונות מהעם, הנחיל את התורה, בקע את הסלע במטהו להוציא ממנו מים והביא אותם על סף הארץ המובטחת - כמוכן זאת עשה בהשראת הקב"ה; אם כן השאלה זועקת - בלילה הגדול של עם ישראל - משה רבנו נעלם מהטקסט של ההגדה - מדוע?

אומנם המדרשים כדרכם ממלאים את החסר באגדות ממשה הקטן בארמון ועד לוויכוח שלו עם הקב"ה לפני מותו. אך השאלה בעינה עומדת. בין סוגריים נעיר שיהודי מרוקו פותחים את ליל הסדר בטקסט בערבית שבו הם מציינים את דמותו של משה. על שאלה קשה זו ניתנו מספר תשובות: ההגדה גובשה במאה הרביעית שבה גברה התעמולה הנוצרית שקיבעה את ה'צלוב' כאליל, והיה חשש אצל חז"ל שמא יעמיד העם מנגד אף את משה כדמות א-לוהית (זו גם הסיבה שמקום קבורתו לא נודע). חז"ל מחזקים דעה זו באומרם, כי ה' לבדו הוציאם מאפילה לאור גדול, והוא נענה לזעקותיהם, וכן כדי לקיים את בריתו והבטחותיו עם האבות. יש המסבירים שמפאת חששם של העם בתפוצות: במצרים זכו להיגאל בגלל מנהיג, עבד השם, אבל אנו דור יתום שאין לו מנהיגים בעלי שיעור קומה, כיצד

ניגאל? לכן לא הכניסו להגדה אף דמות, לומר ליהודים בגלות כי ה' ברחמיו לא ישכח אותם, ולבטח יבוא יום ויגאלם: "כִּי־יָמִי צִאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶרְאֶנּוּ נִפְלְאוֹת" (מיכה ז' ט"ו).

החפץ חיים עונה תשובה מעניינת לשאלה: לו היית שואל את משה כיצד היית רוצה להיראות בסיפור ההגדה, לבטח מפאת צניעותו וענוותנותו הוא היה מעדיף שלא יזכירו את שמו, שהרי כבר שמו לא מוזכר בפרשת תצווה; ועוד היה מוסיף "וַיִּנְחַנוּ מָה", שהרי אני עבד, רק שליח, שמלכתחילה סירבתי לקבל את התפקיד, ועכשיו שנתמנית למנהיג אני בסך הכול צינור שמעביר את הנהגותיו ורצונותיו של הקב"ה, וזה שאני מוזכר פעם אחת: "וַיֹּאמְרוּ בְּהָ' וּבַמִּשְׁחָה עֲבָדוּ" (שמות י"ד, ל"א) - כי אני העבד השקעתי מאמצים כדי לחזק ולהשריש את אמונתם בקב"ה. המסר שלי שתדבקו בקב"ה ובתורתו ואל תסגדו לבני אדם, "כי הבל המה", וה' בכבודו ובעצמו, ללא שרף וללא שליח עשה לנו את כל הניסים, ובזכותם יצאנו ממצרים וצלחנו את המדבר.

ואנו בדורנו, שכל שחקן ואומן נהפך אצלנו לאליל - חייבים ללמוד לקחים מסיפורי משה רבנו, מחייו והנהגותיו, כפי שאומר הנביא מלאכי: "זָכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדֵי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְּחָרֵב עַל כָּל יִשְׂרָאֵל חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים" (פרק ג').

19. סנדוויץ' בפסח?

נא להכיר את הרוזן ג'ון מונטאגיו שחי במאה ה-18 בעיירה האנגלית סנדוויץ' (Sandwich). האגדה מספרת שהרוזן הזה היה מהמר כפייתי, שלא הפסיק לרגע הזמינו אותו לארוחת הערב, הוא סרב להפסיק את המשחק שבו היה שקוע וצעק להם: "תשימו את הבשר בין שתי פרוסות לחם והביאו אותן אלי", וכך נוצר המושג

'סנדוויץ'. וגם לנו יש לורד שאכל פֶּרִיךְ בליל הסדר. המילה "כריך" מיוחסת להלל שהיה כורך את בשר קורבן הפסח ביחד עם המרור בתוך המצה, והנה לכם סנדוויץ' עברי מלפני אלפיים שנה. בימינו אנו טובלים את הפֶּרִיךְ הזה בחרוסת. מתי נכנסה המלה 'כריך' לשפה העברית? רק בשנת 1930, ועוד לפני הומצאה הכרוכית כתחליף לשטרודל. בימינו יש לכרוכית עדנה, באשר היא משמשת אותנו בכתובת הדוא"ל, ואלה שהכניסוה ראו בצורה @ דמיון למאפה הקרוי שטרודל. השרש כר"ך מופיע בעברית של התנ"ך רק פעם אחת – תכריך – עטיפה ואדרת, ככתוב במגילת אסתר (ח) על מרדכי שיצא "בְּתַכְרִיךְ בּוּץ וְאַרְגָּמָן"; בעברית המאוחרת קיבלו התכריכים משמע של בגדים לבנים שכורכים בהם את גוף המת. שורש זה מצוי לרוב בדברי חז"ל – בעקבות הארמית – במובן עטיפה והקפה – כורכים תחבושת על האצבע – נאמר במסכת שבת. מילה נוספת ששאלנו מן הארמית היא 'פֶּרֶךְ' – עיר גדולה. על השוטה ארבע כוסות בפסח נאמר: "אפילו שתיין בכרך אחד יצא" – בכרך אחד – פירושו בבת אחת, ומביטוי זה

נוצרה המלה פֶּרֶךְ – ל-volume, כי בימים עברו כרכו כל מגילה לעצמה. ראוי לשים לב למלה דומה והיא – פֶּרֶךְ, עיר גדולה – פֶּרֶךְ של מילון לעומת פֶּרֶךְ סואן. אם כן כרכנו יחדיו את הלורד סנדוויץ' עם המלים: כריך, תכריך, כֶּרֶךְ וְכֶרֶךְ – וכולן קשורות לעטיפה והקפה.

20. צֶפּוֹן (פודים את האפיקומן)

לפני שפודים את האפיקומן, אולי יימצא הילד שמצא את המצה, ולפני שיקבל את הפרס יציג את השיר הבא:

שטחתי הבצק במערוך קטן,
חוררתי עם מזלג, בצק על השולחן.

מי מצא, מי מצא, מי מצא...

הנחתי בתנור, מצה בעוד דקה,
הנה כבר מוכנה אפויה ודקיקה.

מי מצא, מי מצא, מי מצא...

אחר הפסח אפיקומן", ז"א אין אוכלים אחרי קורבן פסח אף לא קינוח. ובימינו בקטע הזה מחלקים לאחר הסעודה כזית

מילים: אורלי בינדר לחן: עמוס ברזל

מצה קטנה אפיתי מקמח וממים,
לשתי, לשתי, לשתי, בצק בשתי ידיים.

מי מצא, מי מצא, מי מצא את המצה,
טעימה לא חמוצה, לא מתוקה.

כידוע בזמן שבית המקדש היה קיים, לאחר אכילת קורבן פסח עם המצה, היה אסור לאכול אחריו אף מאכל, כי "אין מפטירין

כסף שאין ההורים יכולים לעמוד בהם
(בביתנו אני קורא לאפיקומן
'פק"מ' = פיקדון מצה). בכל אופן אי אפשר
לסיים את ליל הסדר בלי לאכול
מהאפיקומן.

עורך הסדר עומד לפדות את האפיקומן
ואומר: "בעזרת השם אנחנו כמעט בסוף
הסדר, והיגענו לירושלים. לבטח אתם
זוכרים, כשיצאנו ממצרים מסרנו פק"מ –
פיקדון מצה, ועכשיו אנחנו רוצים את
המצה בחזרה, כי בלעדיה לא נוכל לסיים
את הסדר. האם מישהו מצא את המצה?"
אחד הילדים: "אני מצאתי". העורך: "ומה
אתה/את מבקש/ת תמורתו?".....
(ממשיכים במו"מ עד שפודים את
האפיקומן)

הַמְעֲלוֹת בְּשׁוֹב יְיָ אֶת שְׂיֹבַת צִיּוֹן הָיִינוּ
כְּחֻלְמִים". נכתבו מספר פיוטים לפי מתכונת
ברכת המזון, והמפורסם שביניהם הוא:
"צור משלו אכלנו", כשהנעימה המוכרת
ביותר שאולה מן הלדינו:

חֲסִדוֹ גָּבַר עָלֵינוּ וְאַמַּת ה'.

רַחֵם בְּחֲסִדְךָ עַל עַמְּךָ צוּרֵנוּ
עַל צִיּוֹן מְשֻׁפָּן כְּבוֹדְךָ זְבוּל בֵּית תְּפִאֲרֹתֵינוּ
וּבְן דָּוִד עֲבָדְךָ יְבֹא וַיִּגְאֹלֵנוּ
רוּחַ אֲפִינוּ מְשִׁיחַ ה'.

יִבְנֶה הַמְּקַדָּשׁ עִיר צִיּוֹן תְּמִלָּא
וְשֵׁם נְשִׂיר שִׂיר חֲדָשׁ וּבְרִנָּה (שֵׁם) נַעֲלֶה
הַרְחֵמְנוּ הַנְּקַדָּשׁ יִתְבָּרַךְ וַיִּתְעַלֶּה
עַל כּוֹס יַיִן מְלֵא כְּבָרֶת ה'.

"אתה רוצה לזכות לראות את אליהו
הנביא?"

מהמצה של האפיקומן שהוצנע (אפשר
להוסיף מהמצות הרגילות) כדי שיישאר
טעם של מצה בפינו, והמצה היא מעין
הקינוח, ויש להקפיד לא לאכול לאחריה,
אלא אפשר לשתות מים.

"תניא, רבי אליעזר אומר: חוטפין מצות
בלילי פסחים, בשביל תינוקות שלא ישנו"
(פסחים ק"ט). הרמב"ם והפוסקים מסבירים
שמדובר בחטיפת מצה איש מרעהו, אך
במשך הדורות התפתח המנהג
שהחוטפים/"הגונבים" הם הילדים, וזאת
כדי לגרום לילדים להיות ערים, והושרש
המנהג אצל כמה עדות שיש לפדות את
האפיקומן מן הילד שמצא אותו. חכמים
ספרדיים מהדורות הקודמים לא ראו בעין
יפה את ה'גניבה' הזאת, כי "גם הגונב מן
הגנב טועם טעם גניבה", ועוד הוסיפו כי
הילד עשוי לבקש תמורת הפדיון מתנה או

21. יש קהילות הנוהגות שאדם אחד מברך את ברכת המזון בנעימה ובניגון.

וקטעים אחרים שרים הכול ביחד. יש
הנוהגים לשיר את מזמור תהלים "שיר
צור משלו אכלנו ברכו אמוני
שבצענו והותרנו כדבר ה'.

הִזַּן אֶת עוֹלָמוֹ רוֹעֵנוֹ אָבִינוּ
אֲכַלְנוּ מִלֶּחֶמוֹ (אֶת לֶחֶמוֹ) וּמַיִינוֹ (וַיִּינוֹ)
שְׂתִינוּ
עַל כֵּן נוֹדָה לְשִׁמּוֹ וּנְהַלְלוּ בְּפִינוּ
אֲמַרְנוּ וְעַנִּינוּ אֵין קְדוֹשׁ כֵּה'.

בְּשִׂיר וְקוֹל תּוֹדָה נִבְרַךְ לְאַלְהֵינוּ
עַל אֶרֶץ חֲמֻדָּה טוֹבָה שֶׁהִנְחִיל לְאַבוֹתֵינוּ
וּמְזוֹן וְצֵדָה הַשְּׂבִיעַ לְנַפְשֵׁנוּ

22. גילוי אליהו - חסיד ניגש בהיסוס
לרבו: "אני רוצה לבקש ברכה... אני רוצה
לזכות לראות את אליהו הנביא."

כשחיוך רחב התפשט על פני רבו:
"בהחלט, אתן לך דרך פשוטה וקלה בה
תוכל לזכות להתגלותו של אליהו הנביא"
אמר לו הרבי.

"בעוד ימים ספורים יחול חג הפסח. סע
לכפר הקטן שמחוץ לעיר, ושם מתגוררת
אלמנה יהודייה, מטופלת בילדים, ובקש
להתארח בביתה בליל הסדר. כאשר תפתח
את הדלת לאמירת 'שפוך חמתך', תזכה
להתגלותו של אליהו. "אבל אל תשכח
לקחת עמך אוכל, מצות ויין. המשפחה
עניה מאוד ואין להם כלום בבית."

החסיד הנלהב מיהר לארוז את חפציו
ומילא עגלה במזון משובח.

ליל הסדר הגיע. החסיד ישב מרוגש כולו,
ממלמל את מילות ההגדה בזריזות, שותה
את כוסות היין ואוכל את המצה והמרור;
הוא לא הפסיק לחכות לרגע שבו ייפתח
הדלת והוא יראה את אליהו הנביא בכבודו
ובעצמו!

הרגע המיוחל הגיע. ברגליים רועדות ניגש
החסיד אל הדלת, פתח אותה לרווחה
ו...בפתח לא עמד איש. חשיכה מוחלטת
שררה בחוץ.

החסיד המאוכזב מיהר בחזרה לחצרו של
רבו. "רבי, עשיתי בדיוק כפי שפקדת עליי
אבל לא ראיתי את אליהו! במה חטאתי
שלא זכיתי לקיום ההבטחה של הרבי?"

הרבי הביט בו במבט מבין ואוהב. "אל
דאגה, עוד תראה אותו" הוא אמר. "בימים
האחרונים של חג הפסח, שוב לביתה של
המשפחה וקח עמך מזון. אבל הפעם, לפני
שתיכנס אל הבית, המתן בחוץ והאזן למה
שמתרחש בתוך הבית פנימה."

נסע החסיד מועמד מול הדלת המוכרת.
ואז הוא שמע את רוח'ה, הילדה הקטנה,
שואלת את האבא:

"אבא, אני ממש רעבה! לא אכלתי כלום
מהבוקר ואין לנו כלום בבית." והאבא
השיב: "אל דאגה, רוח'ה שלי, בורא
העולם לא יטוש אותנו! אני בטוח שהוא
ישלח לנו שוב את אליהו הנביא, בדיוק
כמו שהוא שלח אותו לפני ליל הסדר..."

(נשאל את הילדים: מהו המסר של
הסיפור על אליהו הנביא, והאם זה משנה
שלא רואים אותו, ולו היו פוגשים אותו,
אלו שאלות היו שואלים אותו)

בביתנו נוהגים שאחד המבוגרים מתחפש
כדמות אליהו עם זקן לבן ומקל, הוא יוצא
מחוץ לדלת, דופק בדלת, ומבקשים מבין
ובת לפתוח לו את הדלת, וברגע שהוא
נכנס שרים לכבודו: אֵלֵיָהוּ הַנְּבִיא אֵלֵיָהוּ
הַתְּשִׁבִי אֵלֵיָהוּ הַגִּלְעָדִי
בְּמַהְרָה יָבֵא אֵלֵינוּ עִם
מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד.

23. "עם לוּעֵז" ומילים לוּעֵזוֹת

"בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, בֵּית יַעֲקֹב מַעַם
לְעֵז" - מהו הלעז הזה המופיע רק פעם
אחת במקרא? בערבית ישנה המילה 'לְעֵז'
שמשמעה חידה, תעלומה, סוד, ומכאן
ניתן להבין ש'לעז' פירושו 'דיבור חידתי',
'שפה לא מובנת', ו"עם לוּעֵז" תהיה
הוראתו, עם שדיבורו ושפתו אינם מובנים
(והשפה המצרית אינה מובנת לדוברי שפה
שמית, לכן היה 'המליץ', המתורגמן בין
האחים ליוסף). ואולי אם נצביע על שתי
אותיות שורש ל"ע נמצא מילים קרובות הן
בשורש והן במובן: ראשית ה'לוע' שיש לו
תפקיד חשוב בדיבור; המילה 'לעג'
המופיעה בישעיהו: "כִּי בְלַעְגֵי שִׁפָּה
וּבְלִשׁוֹן אַחֲרֵת יְדַבֵּר אֶל הָעָם הַזֶּה" (כ"ח,
י"א); ובחילופי אותיות (שיכול) נקבל
'עלג' - ואת כבוד השפתיים מתאר ישעיהו
כאדם המדבר "לְשׁוֹן עֲלָגִים" (ל"ב, ד'),

יחבקו אותך דרכיה
של הארץ הטובה,
היא תקרא אותך אליה
כמו אל ערש אהבה.

זאת אכן אותה הארץ,
זו אותה האדמה
ואותה פיסת הסלע
הנצרכת בחמה.
ומתחת לאספלט

לבנייני הראווה,
מסתרת המולדת
ביישנית וענווה.

קום והתהלך בארץ...

וכרמי עצי הזית
ומסתור המעיין
עוד שומרים על חלומה
וחלומנו הישן.
וגגות אודמים על הר
וילדים על השבילים,
במקום שבו הלכנו
עם חגור ותרמילים.

קום והתהלך בארץ...

ובלשון חז"ל נוסף הפועל 'לגלג', ולצידו
אף 'הוציא לעז', או 'הלעז' = לעג, דיבר
סרה ב... בתקופה מאוחרת יותר החלו
כותבים 'לעז' בתוספת גרשיים, דבר
שהביא לקרוא את המילה כראשי תיבות:
"לשון עם זר". בעת החדשה נוצרה המילה
'לועז'/'לועזי' = זר, והיא בשימוש לתאר
'עיתון לועזי', 'שפה לועזית'; ובאמצע
המאה ה-19 השתמשו אף בביטוי
"צ'ייטונגען לועזיות", לאמור "עיתונים לא
עבריים".

לסיום נביא מדרש תהלים על פסוק זה:

"אמר ר' אלעזר הקפ"ר בזכות ארבעה
דברים נגאלו ישראל ממצרים שלא שינו
את שמש, ולא שינו את לשונם [...] שהיו
מספרים לשון הקודש, שנאמר 'בית יעקב
מעם לועז היתה יהודה לקדשו' – ללשון
הקודש שלו".

24. קום והתהלך בארץ

מילים: יורם טהרלב

לחן: יאיר קלינגר

קום והתהלך בארץ
בתרמיל ובמקל.
וודאי תפגוש בדרך
שוב את ארץ ישראל.

25. שירת העשבים

מילים: רבי נחמן מברסלב בעיבוד של נעמי שמר

לחן: נעמי שמר

כששומעים השירה	משלו	דע לך
שלהם	ומשירת העשבים	שכל רועה ורועה
טוב מאוד	נעשה ניגון	יש לו ניגון מיוחד
להתפלל ביניהם	של רועה	משלו
ובשמחה לעבוד		דע לך
את השם	כמה יפה	שכל עשב ועשב
ומשירת העשבים	כמה יפה ונאה	יש לו שירה מיוחדת

מתמלא הלב
ומשתוקק
וכשהלב
מן השירה מתמלא
ומשתוקק

אל ארץ ישראל
אור גדול
אזי נמשך והולך
מקדושתה של הארץ
עליו ומשירת העשבים

נעשה ניגון
של הלב.

אותן מאברי ההגייה שבפיו, ומכאן הפסוק:
" מִי יִמְלֵל גְבוּרוֹת ה' יִשְׁמִיעַ כָּל-תְּהִלָּתוֹ"
(תהלים ק"ו, ב'), ולכן האדם המדבר נקרא
"רוח ממללא"; וכך גם בפסוקנו "בְּשֵׁם
ה' פִּי אֲמַלֵּם" – בשם ה' אכן הַכְרָתִים,
השמדתי אותם בזכות בטחוני בה'. ופסוק
זה החוזר שלוש פעמים נשמע כסיסמת קרב
בפי חיילי ישראל. אם כן, ראינו שלכל
המילים: למולל, אומלל, (ברית) מילה,
מילים ומי ימלל – ישנה הוראה בסיסית
אחת 'לגזור ולהכרית'.

27. לקלס – מילה והיפוכה

יש ומילה או שורש משמשים במשמעויות
הפוכות, למשל: הַשְּׂרִישׁ פִּירוּשׁוֹ גֵרֵם
לשורש לחדור לאדמה',
לעומתו שְׂרִישׁ מִשְׁמַעוֹ הַפּוּךְ: 'הוציא מן
השורש'; 'לכרות' – שימושו הרגיל הוא
לנתק דבר מחיבורו, אך 'כריתת ברית'
דווקא מחברת ומאחדת; חלש הוא ההיפך
מחזק, אך כשאומרים 'הנקודה חולשת על...'
מתכוונים שהיא שולטת; וכן זוגות כמו:
קדום/קדימה, פקד/נפקד, שכיח/נשכח,
הכיר/התנכר ועוד.

המילה 'לקלס' היא דוגמה שונה במקצת;
במקרא משתמשים בה לגנאי "לעג וקלס";
על הנערים הלועגים לנביא אלישע נאמר:
"וַיִּתְקַלְסוּ בוֹ וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲלֵה קִרְחַת עֲלֵה
קִרְחַת" (מלכים ב' ב'). ואילו בלשון חז"ל
משמעות הפועל 'לקלס' היא חיובית 'להלל
ולשבח. כיצד זה קרה? החוקרים סוברים
שהמשמעות החיובית באה לנו מהשפה
היוונית, ובה המילה kalos, קאלוס,
משמעה יפה, נאה, משובח. ומפאת היפוך

26. הללוי-ה – דברי הלל – "כָּל-גִּוִּים
סָבְבוּנִי בְּשֵׁם ה' כִּי אֲמַלֵּם" (תהלים
קי"ח י"י-ב)

או: מהי המילה הכי נחמדה בעברית?

הנה לפנינו סיפור: בכינוס חובבי הלשון
העברית - "לשון ראשון" קיבל הסופר חיים
באר את פרס ראש הממשלה לשפה
העברית. עמיתי ד"ר רוביק רוזנטל כתב
במדורו "הזירה הלשונית", כי בטקס
הופיעה האומנית חוה אלברשטיין, ודיברה
על העברית בבית הוריה. אביה היה נאמן
לעברית, ואילו אמה כמעט לא ידעה את
השפה, והלכה לאולפן. העברית נראתה לה
קשה ולא נעימה, ובכל יום קיוותה לפגוש
מילה בעלת צליל ערב שתשנה את דעתה
על העברית. יום אחד חזרה הביתה מלאת
שמחה ואמרה: מצאתי את המילה הכי
נחמדה בעברית: או מ ל ל ה. והנה מתברר
שהמילה 'אומלל' בהוראת 'עצוב ומדופא'
נדירה במקרא, אך היא מופיעה הרבה,
בצורת פועל, בתיאורי טבע, בייחוד בתיאור
קמילתם של הגפן, התאנה והזית: "הַגִּפֶּן
הוֹבִישָׁה וְהַתְּאֵנָה אֲמַלְלָה רְמוֹן גַּם-תָּמָר
וְתַפּוּחַ כָּל-עֵצֵי הַשָּׂדֶה יִבְשׁוּ כִּי-הִבִּישׁ שְׁשׁוֹן
מִן-בְּנֵי אָדָם", אומר יואל הנביא. המילה
'אומלל' קשורה לפועל 'למולל' = לכרות,
לגזור – כדברי מזמור תהלים: "בַּפֶּקֶר יִצִּיץ
וְחֶלֶף לְעָרֵב יִמּוֹלֵל וַיִּבֶשׁ". ובעברית החדשה
למולל פירושו לשחוק ולחפך עלים
באצבעות הידיים. שורש המילה הוא מו"ל,
מל"ל, והוא נמצא במספר מילים: 'ברית' –
כי כורתים את העורלה; מְלָה-מְלִים - כי
כאשר הוגים מילים – האדם גוזר וכורת

29. מימונה - על שום מה?

המימונה הוא חג עממי הנחוג בקרב יוצאי מרוקו במוצאי חג הפסח. מהו מקור השם? נביא 3 סברות:

1. "מימונה" גזור מהשם מימון – הרב מימון, אביו של הרמב"ם, נפטר בחוה"מ, והמימונה היתה לזכרו כתחליף להילולה.

2. שיבוש של המילה אמונה. יום ציפייה לישועה, ובו מביעים את האמונה בגאולה של ימות המשיח, שהרי "בניסן נגאלו ובניסן עתידים להיגאל" (מכאן לסעודת משיח אצל החסידים).

3. מהמילה הערבית 'מִיְמוֹן' = מזל והצלחה (שורש 'ימין' = סמל לכח והצלחה). את ההסבר הבא שמעתי מפי פרו' אהרן ממן ממקבלי פרס ישראל: חכמי המגרב ראו שבמשך כחודשיים לא נערכו אירוסין וחתונות (בגלל חשש לחמץ הפסיקו לערוך מסיבות כבר בפורים והוסף לכך את האיסורים עד ל"ג בעומר), ולכן התירו ב'אסרו חג' לערוך אירוסין, ולמסיבה זו קראו: לאלא מימונה = הגבירה בת המזל, שהיא הכלה המיועדת; והנשים ערכו לה מסיבת אירוסין, ושרו לה: אה לאלא מימונה, אה מבארכה מסעודה = הוי הגבירה בת המזל, אה המבורכת המאושרת. והתקרובת כללה שיבולי חיטה, דבש וחלב, צמחים ירוקים, מאפים מתוקים ודגים – כיבוד כסמל לשפע, לפריון וברכת מזל טוב לזוג המאורס; ועל כך תעיד הברכה

המקובלת: תרבחו

(תרוויחו')

ותסעדו (תהיו

מאושרים), והיא

מכוונת לזוג,

תרבחו ותסעדו

המשמעות היו רבנים שהתנגדו להשתמש בשורש 'קלס', וישנן הגדות שפועל זה חסר בטקסט שלפנינו.

28. אחד מי יודע?

בערבית: וואחד מין יעלם? וואחד מין

יידרי

וואחד רבון ח'אליקנא

!אללה הוא, אללה הוא, אללה הוא

?תנין מין יעלם? תנין מין יידרי

תנין מוסא וואהרון

וואחד רבון ח'אליקנא

!אללה הוא, אללה הוא, אללה הוא

באידיש: און גאט איז איינער,

און איינער איז דאך גאט,

און ווייטער קיינער.

מה נדבר ומה נספר,

אוי, וויי, ישראל, פריילעך,

ווער קען ריידן און ווער קען ציילן,

וואס צוויי באדייט?

צוויי זיינען די לוחות,

און איינער איז דאך גאט,

און גאט איז איינער,

און ווייטער קיינער.

מה נדבר ומה נספר,

אוי, וויי, ישראל, פריילעך,

ווער קען ריידן און ווער קען ציילן,

וואס דריי באדייט?

ופירושה: איחולי אושר ועושר. ומעניין השיר ששרו הנשים בעת הלישה, ובו קישרו בין שמחת הזיווג לבין הייחול המשיחי - חזרתו של עם ישראל, הכלה, לארצו: "בסימן טוב ובהצלחה תהיה לעדתנו, וקול ששון וקול שמחה יישמע בארצנו, ואז תהיה הרווחה בביאת משיחנו". החגיגות בימינו שונים ממה שהיו אז.

ונסיים בבדיחותא - יש שמצאו למימונה 'הסבר' בעברית: את מימונה... על הריבה, אני מימונה... על עמיר פרץ והיא מימונה... על המופליטה.

תהא אשר תהא סיבת המימונה, מה שחשוב הוא שהעדה המרוקאית המפוארת הוסיפה לנו חגיגה ישראלית שבה הבתים פתוחים עם תקרובת מסורתית עשירה, ואז הלבבות מתאחדים והאנשים מתחברים.

תרבתו ותסעדו!

30. "יציאת מצרים" של יהודי עראק

במבצע "עזרא ונחמיה" עלו 120.000 יהודים מעראק לארץ בשנים 1950-1951 (גם משפחתי ואני עלינו אז), רכושם של היוצאים הוחרם, אזרחותם נשללה, ועל הדרכונים חתמו הפקידים: "יציאה ללא חזרה", מה שנקרא 'כרטיס לכיוון אחד'. אחת הקבוצות התבשרה שהטיסה לארץ הקודש תצא בבוקרו של חג הפסח. בעקבות זאת שאל אחד העולים את הרב: כבוד החכם, האם מותר לנו לטוס בחג? ענה הרב ברוח יוצאי מצרים: זוהי שעה היסטורית, "קול דודי דופק", אל נא נחמיץ את המצווה של העלייה לארצנו, היום מרשים לנו לצאת... מחר, מי יודע.. זה

ממש פיקוח נפש. (משפחתי עלתה לארץ אחרי פורים, וחגגנו את "יציאת בבל" ב'ארעא דישראל').

"אריה אליאס היה שחקן נשמה". מעידים עליו שחקנים ובמאים, ומתארים אותו כאדם צנוע ואנושי. הוא היה היהודי הראשון שהתקבל לאקדמיה לאומנויות יפות בפקולטה לדרמה בגדאד. בעקבות הפרעות ביהודים והיחס המפלה מצד שלטונות עראק החליטה משפחתו לעלות לארץ בשנת 1947. קיבל פרסים רבים, והוציא ספר אוטוביוגרפי בשם "דבש תמרים".

על רגע עזיבתו את בגדאד מספר אליאס: "לאחר שהפקיד רשם את שמי, הוא שאל אותי על שנת הולדה שלי, ועניתי: תרשום, אני בן 2500 שנה... הפקיד ענה לי בזעף: משוגע, יא מַג'נון, אתה בן 2500 שנה? עניתי: כן, אבות אבותיי נולדו בא", ובגלל עוונותינו הגלו אותנו לבל, היא עראק של ימינו, ובעזרת השם, אנחנו חוזרים היום לארץ מולדתנו אחרי 2500 שנה, ותדע לך, שאנחנו היינו פה בעראק 1000 שנה לפני האסלאם... הפקיד החזיר לי את הדרכון, וצעק: יללא, יא מַג'נון, רוח מן הון...!

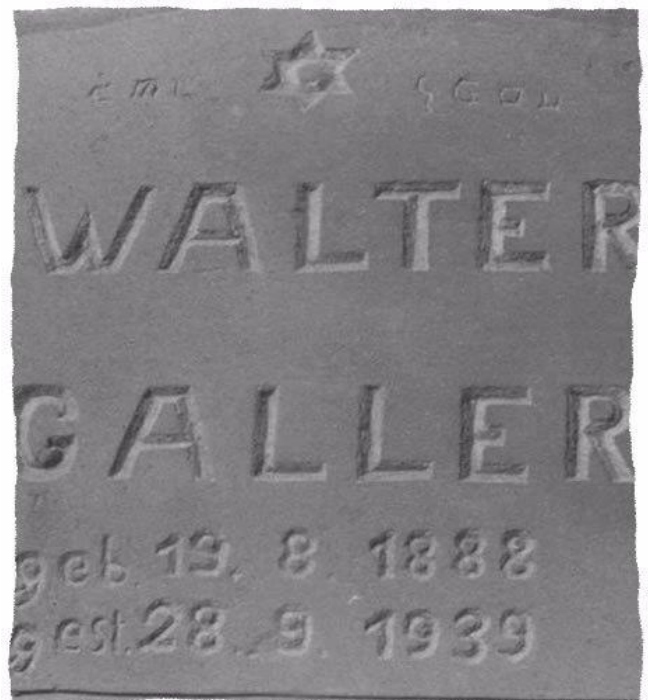
אמנם כן, בזכות 'משוגעים' כאלה שהחזיקו מעמד "בגלות אלפיים", הגענו עד הלום

31. למה היהודי ביקש שיכתבו לו על

המצבה "כשר לפסח"?

המחזה היה וריאליסטי משהו. באמצע בית קברות נוכרי בנמיביה פסע רב מעוטר בפיאות ובזקן ולצידו אישה שחורה מקומית. "הנה, עוד רגע ונגיע" היא הפצירה ברב שפסע אחריה משתומם.

היא נעצרה ליד אחת המציבות. "זו המצבה של בעלי" היא אמרה בדמעות. "הוא היה שמח מאוד לדעת שרב יבקר בקבר שלו".

הרב סקר את המצבה. בראש המצבה, באותיות הפוכות, נכתב: "כשר לפסח".

מה גרם למשפחה לחקוק צמד מילים משונה זה?

האישה הסבירה כי במשך שנים רבות היא חיה עם בעלה שהיגר מלונדון, אך הוא מעולם לא סיפר לה על מוצאו. רק על ערש דווי הוא חשף כי הוא יהודי וביקש ממנה להזכיר זאת במצבה שתקים על קברו.

הפריט היהודי היחיד שהיה ברשותו היה חפיסת מצות עליה שמר במשך השנים. הוא הצביע על צמד המילים "כשר לפסח". "אנא חקקי זאת על מצבתי", אמר. היה זה המשפט האחרון שלו. (חיים דריזין, ניו יורק)

32. טקס זבח הפסח אצל השומרונים

העדה השומרנית עדה קטנה היא ומונה כיום כ-750 כשמחציתם מתגוררים בחולון, והמחצית השנייה בהר גריזים שבשומרון, המהווה מרכז רוחני ומקום קדוש עבורם, כי על פי אמונתם, כאן התרחשה עקידת יצחק, וכן טקס הברכות והקללות שנערך עם היכנס עם ישראל לארץ; ובכלל טוענים הם שהפסוק "אשר יבחר ה'" החוזר פעמים רבות בספר דברים מתייחס להר גריזים. מכאן שהשומרונים אינם מכירים בקדושתה של ירושלים ובחשיבותו של הר המוריה.

בעשרת הדיברות שבנוסח התורה השומרוני, מורה הדיבר העשירי על הקמת מזבח בהר גריזים. הם מקפידים לקיים רק מה שכתוב בתורת משה, כפי שהם מבינים אותה, מבלי להתייחס לתורה שבעל פה. על כן הם חוגגים רק את החגים האמורים בתורה, ואין אצלם למשל זכר לחגי פורים וחנוכה.

החג המשמעותי ביותר עבורם הוא חג הפסח (הממשל הצבאי בנה עבורם בתים על הר גריזים כדי שיוכלו לשהות בהם בשבעת ימי החג).

על קיר הטכס רשומים בארמית, שפתם של השומרונים עד ימינו, הפסוקים בתורה המספרים על קרבן פסח ויציאת מצרים; למשל: "דָּבְרוּ אֶל כָּל עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל... בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁהָ לְבֵית אָבִת שָׁה לְבֵית... וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קְהַל עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבָיִם... וְלָקְחוּ מִן הַדָּם וַנִּתְּנוּ עַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל הַמַּשְׁקוּף... וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ, וּמִצּוֹת עַל מְרִירִים לְאֲכֹלָהוּ" (י"ב, ג', ו'-ח').

בטקס הזבח לובשים השומרונים בגדי לבן, סמל לחירות ולאצילות, וכן נהוג להכתים את המצח בנקודת דם לזכר מעשה בני ישראל שנתנו את הדם על המשקוף כדי שמלאך המוות יפסח עליהם. את הטלאים בני פחות משנה מכנסים בפינת הרחבה, ולאחר מכן נכנס הכוהן הגדול מלווה בפמלייה גדולה וברוב הדר מתחילות תפילות הפסח בשפה הארמית. כל משפחה מביאה את הטלה שלה לאזור העקידה

33. בבדיחותא

1. ה' ריחם וחס עלינו, ובמיוחד חס על המזרחים ונתן להם.. חסה.
2. שאלתי ילדים קטנים מדוע ישנם חורים במצות, וענו לי, כי בליל פסח כולנו בני... חורים...
3. שאלה: למה האפיקומן לא מחפש את עצמו? כי הוא.. מצא..
4. אישה מבקשת מבעלה שיעזור לה בנקיונות לפסח. הבעל לא מראה נכונות ואומר לה, מה, אני קורבן פסח? והאישה עונה לו: ומה אני קורבן.. התמיד?!
5. ר' יהודה היה נותן סימנים במכות, דצ"ך,

והאוויר מתמלא ביראת כבוד ומתח לקראת השיא בו לאחר שקיעת השמש, יורה הכהן הגדול על שחיטת הכבשים. לאחר שמנקים אותם, משחילים את הכבשים על שיפודי עץ ארוכים ומכניסים אותם לתוך תנורים לזהיטים, ומכסים אותם בעפר רטוב ובשיחים כדי לשמור על חומם. בחצות לאחר צלייה ממושכת פותחים את התנורים, ולאחר תפילה, כל משפחה לוקחת את הבשר שלה הביתה ואוכלת אותו בחיפזון, כשנעליהם ברגליהם, וכל הבשר הנותר נזרק לתנורים כדי להישרף עד הבוקר – ממש כמו שנאמר בפסח מצרים. המצה של השומרונים דומה ל'פיתה עיראקית, והם נזהרים בחמץ. את מוצאי החג הם חוגגים בביתו של הכוהן הגדול עם שולחנות מלאים במאכלי חמץ – ממש מימונה בהתגלמותה!

עד"ש, באח"ב, ומדוע? כי בלי סימנים, זה לא נחשב למכות.

6. שאלה: איך קוראים לאדם שחותך עצמו בעזרת מצה? מצוכיסט!
7. שלושה ילדים רבו למי ישנה הסבתא הכי זקנה. הראשון: "סבתא שלי כל כך זקנה, שכשהיא הייתה בתיכון - עוד לא למדו היסטוריה..". השני: "סבתא שלי כל כך זקנה, היא זוכרת את בורגר קינג עוד כשהוא היה נסיך!". השלישי: "סבתות שלכם עוד צעירות..! סבתא שלי כל כך זקנה...הטיול השנתי שלה היה יציאת מצרים!"
8. רק בפסח מוכרים את המדינה לערבי. בשאר השנה נותנים להם אותה בחינם.

2. מחידותיו של רבי אברהם אבן עזרא:

א. אַרְבַּעַה עָמְדוּ עַל הַיָּם,
צוֹר וְצִיר צֵאן וְצָר;
צָר הֶצִיֵק לְצֵאן,
וְצֵאן צָעַק לְצִיר,
וְצִיר חָנַן לְצוֹר,
וְצוֹר צָנָה לְצִיר:
צָא וְחָלַץ צֵאנִי מִיַּד צָר;
זֶה צוֹר יִשְׁעֵנוּ,
פָּצוּ פֶה קְהָלֵנוּ,
וְאָמְרוּ, יִי מִלְכֵנוּ
הוּא יוֹשִׁיעֵנוּ
צוֹר יִשְׂרָאֵל.

ב. רביעית מם בראש השם,
ומם כפול באחריתו,
וחשבון מם ומחצית מם
ושישה יפתרו אותו.

פ- אחת מהערים שבנו בני ישראל
במצרים.

צ- מסימני הסדר – בלעדיו אי אפשר
לסיים את ההגדה.

ק- שאלות שבהגדה.

ר- אחד מארבעת בנים.

ש- מגילה שנוהגים לקרוא אותה בפסח.

ת- איך אומרים 'שור' בארמית?

9. רק בליל הסדר מותר להכניס אצבעות
לכוס השתייה, לטפטף על המפה ולא
להיחשב לברברי
10. לאשתי היקרה: לטעמי, את מקופלת
מעבודות הפסח, ולכן קחי פסק זמן,
ושיהיה לך כיף כיף.

34. חידונים לילדים

1. חידון א"ב

א- מכינים לו כוס מיוחדת.

ב- במקום הזה ישבו חכמים (ליד רמת
גן).

ג- שם ישבו אבותינו במצרים.

ד- שתים ממכות מצרים.

ה- "זה הלחם העני" – ובארמית?

ו- כך מתחילה פרשת 'בשלח'.

ז- מילה המשותפת גם לאדם וגם לקערת
הסדר.

ח- קורבן מיוחד שהיו מקריבים בחגים.

ט- מתחילים להתפלל עליו בתפילת
הפסח.

י- מסימני הסדר.

כ- אחד עשר - מי יודע?

ל- שנים - מי יודע?

מ- מסימני הסדר (2X).

נ- יש להיעזר בו בבדיקת חמץ.

ס- מתוכו התגלה ה' למשה רבנו בפעם
הראשונה.

ע- ספירה שסופרים למוחרת ליל הסדר.

תשובות:

1. א. ארבה ב. בד"ו ג. גלגל ד. די אכלו ה.
הלל ו. והיא ז. זרוע ח. חגיגה ט. טל י.
יחץ כ. כפין ל. ליבון מ. מסובים נ. נחשון ס.
סרייבו ע. עשירה פ. פדיון צ. צבאות ק.
קיטל ר. רד"ו ש. שעורה ת. תורא

2. צור - אבן קשה וחזקה, מתיזה ניצוצות
אש - כינוי לא-לוהים. ציר - שליח, שגריר
- כינוי למשה שליח הא-ל. צאן - כבשים -
כינוי לעם ישראל. צר - אויב, צורר - כינוי
למצרים.

ב. יוסף

3. 1. ברד 2. דבר 3. ארבה 4. חושך 5. דם
6. שחין 7. דבר 8. צפרדע 9. בכורות
10. כינים

4. 1. דם 2. רגל 3. שמורה 4. מכירה 5. מעות
6. עלייה 7. שולחן 8. מכה 9. חד
10. סדר 11. מצה 12. עבודה 13. ארבע

ואידך זיל גמור... ואת היתר

בספר נשמור

37. אשמח לקבל מכם מכתבים
ותגובות. אפשר לקבל עלונים
לשבת ולחגים. כמו כן אפשר
להזמין אותי למגוון שיחות
והרצאות, כולל זום, למסיבות
ולשבת/חגות/חגות וכד'
בתודה. ושניפגש בשמחות.
משה אוסי.

3. ממכות מצרים:

1. קולות מטר ואש משמים, מתלקחים על
ארץ מצרים. 2. מעשר המכות שהדבירה
קשות חיות ובהמות 3. כיסה הארץ כענן
מעובה, חיבל בשדות הרבה, ושמו ה-----.
4. הפסקת חשמל במצרים, גם זו מכה
משמים 5. זו לא בדיקה בקופת חולים, אלא
מכה בנהר אלילי. 6. העור קודח, באדם
ובבהמה פורח. 7. אם לא תתן לנו לזבח,
יתושים/חיות רעות כך נשלח. 8. ה' יודע
לצפור לשרץ, שיכסה את כל הארץ. 9.
מפאת מכה זו במצרים, לא היה מי שיקבל
את חלקו פי שניים. 10. אני 'כן' איתכם,
ראו הזהרתיכם, אני טפיל בגופכם.

4. מילה משותפת לכל קבוצת המילים:

1. תרומה, עלילה, מכה, גואל, קר 2.
פשיטה, עולה, שלושה, שם לו 3. מצה,
טבע, עין 4. חמץ, פומבית, סוף העונה 5.
כיס, חטים, צדקה, חנוכה 6. גג, הנוער,
לרגל, שנייה 7. ערוך, עגול, כתיבה,
ערוך 8. שמש, קור, נמרצת, מצרים, יבשה
9. פעמי, סטרי, גיסא, גדיא 10. לילה; אי;
תרגילים 11. אכילה; קמח; שמורה 12.
פרך; בית; כלי 13. אמהות, כוסות, קושיות

תואילו להיות שלוחי
מצווה ולהפיץ את המודעה בצילום,
בהפצה בווטסאפ ובמייל. תזכו
למצוות.
נא להפיץ הלאה,
נר לאחד נר למאה!

ועדיין אפשר לרכוש את ספרי
הראשון "על קצה הלשון".
בהנחה -80 ש"ח במקום 98 -
וכן לקבל את הספר הביתה בתוספת 30 ש"ח כדמי
משלוח, לחו"ל סה"כ - 50 דולר.

בס"ד מודעה

לכל החברות והחברים
שלום וברכה, בעזרת השם אני
עומד להוציא לאור הגדה של פסח
בשם - "אם תרצו - הרי זו הגדה" -
הגדה של פסח לכל העדות בסימן
"והגדת לבנך".

הגדה זו ערוכה בדרך ייחודית
ומחודשת, כשהמטרה היא - "לזר
לזר יביע אָמַר" - רב-שיח בין
המבוגרים לצעירים. בהגדה זו
תמצאו כלים ומדריכים לסדר ליל
פסח מוצלח: אמצעים חווייתיים,
סיפורים, שירים ופיוטים, שיחות
והסברי מילים קשות, המחזות, חידות
ושאלות.

מבקש אני לזכות אתכם להיות
שותפים בהוצאת ההגדה, ולהתברך:
בבריאות ובאריכות ימים, בפרנסה
בשפע, בשידוך, בפקידת
ילדים ולהבדיל הנצחת זכר
אהובים.

ספר חתום - בתרומה של 80 ש"ח,
ציון השם בספר - בתרומה של
200 ש"ח, משבצת של 10 מילים -
בתרומה של 400 ש"ח.

כתובת: רח' אברהם שפירא 4 נתניה
4231735, טל' -09
-8335016

להפקדת תשלום: בנק

לאומי, סניף 952, מס' חשבון

Mosheossi@gmail.com 09-8335016